

ULOGA INTERPOLA U PROVOĐENJU POSTUPAKA IZRUČENJA ZA TEŠKA KRŠENJA MEĐUNARODNOG HUMANITARNOG PRAVA

Pregledni naučni članak

THE ROLE OF INTERPOL IN THE IMPLEMENTATION OF EXTRADITION PROCEEDINGS FOR SERIOUS VIOLATIONS OF INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW

Review scientific paper

**Eldan MUJANOVIĆ
Samir RIZVO**

Sažetak

Nedavni razvoj sistema međunarodnog krivičnog pravosuđa je obilježen i sve intenzivnijom saradnjom između država u suzbijanju teških kršenja međunarodnog humanitarnog prava. Ova tendencija je posebno izražena prilikom saradnje u predmetima izručenja za krivična djela genocida, ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti. Najnoviji razvoj u ovom području je obilježen stvaranjem efikasnih mehanizama sprečavanja zloupotreba u ovim postupcima radi ostvarenja političkih ciljeva određenih država. U radu je analizirana uloga Interpola u posredovanju prilikom postupaka izručenja za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava. Rezultati analize ukazuju na razvoj pouzdanih mehanizama kontrole i zabrane zloupotreba koji trebaju omogućiti što efikasnije procesuiranje osoba odgovornih za ove zločine.

Ključne riječi:

Interpol, međunarodno humanitarno pravo, ratni zločini, crvene obavijesti

Abstract:

The recent development of international criminal justice system is marked by ever more intensive cooperation between countries to combat serious violations of international humanitarian law. This tendency was especially pronounced in co-operation in cases of extradition for crimes of genocide, war crimes and crimes against humanity. The latest development in this area is marked by the creation of effective mechanisms for preventing abuse in these proceedings in order to achieve the political goals of certain states. The paper analyzes the role of Interpol in mediating in extradition proceedings for serious violations of international humanitarian law. The analysis results indicate the development of reliable mechanisms of control and prohibition of abuse that should enable more efficient prosecution of persons responsible for these crimes.

Key words:

Interpol, international humanitarian law, war crimes, red notices

Uvod

Saradnja između država u suzbijanju kriminaliteta predstavlja veoma dinamično područje u sveukupnim međunarodnim odnosima. Ovim vidom saradnje države iskazuju svoju jasnu političku volju, odnosno, spremnost za zajedničkim i usklađenim suprotstavljanjem različitim oblicima protiv-pravnih ponašanja kojima se ugrožavaju vrijednosti o čijoj zaštiti postoji konsenzus na internacionalnoj razini. U odnosu na njen sadržaj možemo reći da ključne sastojke međunarodne saradnje u suzbijanju kriminaliteta čine radnje uzajamne međunarodne pravne pomoći u krivičnim predmetima. Ovaj oblik saradnje obuhvata, prije svega, ukupnost pravila kojima se uređuje djelatnost tijela kaznenog postupka u poduzimanju radnji na zahtjev druge države (Degan & Pavišić, 2005). Među brojnim institutima ovog oblika međunarodne saradnje, izručenje (ekstradicija) ima posebnu ulogu i značaj. Najčešće se pod ovim pojmom označava postupak kojim se osoba osumnjičena ili osuđena za počinjenje krivičnog djela prisilno predaje u nadležnost države koja traži izručenje, radi dovršetka krivičnog postupka, odnosno, radi izvršenja kazne (Joutsen, 2005, s. 259).¹ Prema nešto širem i preciznijem određenju, ekstradicija (izručenje) je predaja stranca ili osobe bez državljanstva (iznimno i vlastitog državljanina ako to predviđa vlastiti zakon) stranoj državi da bi im se tamo sudilo za krivično djelo, ili da bi tamo izdržali kaznu ili drugu krivičnopravnu sankciju na koju su osuđeni, odnosno predaja određenih predmeta kojima je krivično djelo počinjeno ili na kojima je počinjeno (Pavišić, 2006, s. 534). S druge strane, provedbeni elementi izručenja, tačnije potraga, lociranje, lišenje slobode, identifikacija i predaja tražene osobe sudskim organima radi provođenja ekstradiციjskog postupka, zasniva se na mehanizmima međunarodne policijske saradnje.² Ovaj oblik saradnje između država najčešće obuhvata razmjenu informacija o krivičnim djelima i počiniocima. Osim toga, tu spadaju i radnje

¹ Iako se ekstradicija (izručenje) smatra jednim od najvažnijih instituta međunarodne krivično-pravne pomoći, o tom pitanju u teoriji ne postoji potpuni konsenzus. Naime, postoje i ona stanovišta koja smatraju da ekstradicija nije pravna pomoć u strogo smislu riječi jer ne rezultira u procesnoj radnji kao sastavnom dijelu stranog procesa, već pribavljanjem osobe okrivljenog omogućuje vođenje procesa u inozemstvu ili izvršenja kazne u stranoj zemlji (Zlatarić & Damaška, 1966, s. 160).

² Iako obuhvata širok katalog radnji u svom ostvarenju, međunarodna policijska saradnja se određuje kao saradnja između policijskih tijela različitih država. Njen značaj je posebno izražen u vremenu internacionalizacije i globalizacije kriminaliteta. Naime, savremene pojave kaznenih djela u sve većoj mjeri sadrže u sebi inozemni sastojak, tj. stvarnu okolnost koja djelo povezuje s najmanje dvije države. On se može sastojati u vrlo različitim okolnostima od državljanstva sudionika u djelu, mjesta počinjenja djela, predmeta radnje i slično (Pavišić, Modly & Veić, 2006). Dva su najvažnija područja ostvarenja međunarodne policijske saradnje: 1. prikupljanje i razmjena informacija, podataka i predmeta, te 2. osiguranje toka krivičnog postupka (potraga za osobama i predmetima, lišenje slobode, provedba drugih mjera).

prikupljanja dokaza preko nacionalnih granica (na otvorenom moru, na stranim brodovima pa čak i na području strane zemlje), a u iznimnim slučajevima čak dolazi i primjena prisilnih mjera poput progona (potjere) na području druge zemlje (Krapac, 2006, s. 12). U tom smislu govorimo o međunarodnoj potrazi, tačnije potražnoj djelatnosti, koja u kriminalistici predstavlja sistem operativno taktičkih i tehničkih mjera i radnji koje neposredno preduzimaju organi unutrašnjih poslova, po naredbi drugih organa ili samoinicijativno, s ciljem pronalaženja određenih lica ili predmeta koji jesu ili mogu biti u vezi sa krivičnim djelom, odnosno radi potpunog utvrđivanja identiteta lica i leševa, ukoliko ga nije bilo moguće utvrditi na dugi način (Krivokapić, 2008, s. 63). Ova vrsta potrage se u rečenom smislu ostvaruje posredstvom međunarodnih organizacija policijske saradnje (Interpol, Europol, saradnja u *Schengenskom* prostoru, Seci i dr.), koje imaju tri ključne uloge: (a) povećanje svijesti (zabrinutosti) o problemu međunarodnog kriminala, (b) sadržajno ispunjavanje okruženja stvorenog međunarodnim ugovorima, uključujući i ugovore o izručenju, te (c) izgradnja kapaciteta za efikasnu saradnju (Gerspacher, 2005). Ključnu ulogu u ostvarenju međunarodne policijske saradnje u području potražne djelatnosti, još od samog njezinog osnivanja, ima Međunarodna organizacija kriminalističke policije-Interpol (Haberfeld & McDonald, 2005). Interpol je pravni sljedbenik Međunarodne komisije kriminalističke policije, osnovane 1923. godine, a njegova osnovna funkcija je da na profesionalnim osnovama, izvan uticaja političkih odnosa u svijetu, posreduje u pružanju pomoći između policijskih tijela različitih država (Deflem, 2005).

S druge strane, stravične posljedice kršenja međunarodnog humanitarnog prava širom svijeta, dovele su do potrebe za stvaranjem efikasnijih mehanizama saradnje između država u suzbijanju ovih pojava. Inače, osnovni izvori međunarodnog humanitarnog prava su četiri Ženevske konvencije o zaštiti žrtava rata, sa Dopunskim protokolima I i II iz 1977., zatim Statut i Presuda Njiberškog suda i Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida usvojena 1948. godine (Babović, 1997, s. 234).³ Ipak, treba imati na umu da ratni zločini predstavljaju teška kršenja običajnih i ugovornih pravila međunarodnog humanitarnog prava, koja za sobom povlače individualnu krivičnu odgovornost shodno pravilima međunarodnog krivičnog prava. Prema tome, odredbe o ratnim zločinima predstavljaju sekundarna pravila, koja inkriminišu kršenja primarnih pravila, tj. pravila međunarodnog humanitarnog prava (Degan, Pavišić & Beširević, 2011, s. 177). Saradnja u ovom području svakako uključuje i pronalazak, odnosno, izručenje osoba osumnjičenih ili optuženih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava. Aktuelni razvoj u ovom području neminovno zahtjeva i takve mehanizme kojima će se države primorati na djelovanje (Weisheit, 2010). Jedan od najdjelotvornijih mehanizama

³ U pogledu četiri Ženevske konvencije treba napomenuti da se radi o: (1) Ženevskoj konvenciji za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu, (2) Ženevskoj konvenciji za poboljšanje položaja ranjenika, bolesnika i brodolomnika u pomorskim oružanim snagama, (3) Ženevskoj konvenciji o postupanju prema ratnim zarobljenicima, i (4) Ženevskoj konvenciji o zaštiti civila u vrijeme rata.

su, svakako, međunarodni ugovori o izručenju, odnosno, pravni instrumenti koji omogućuju međunarodnu policijsku saradnju u ovom području.⁴

Međutim, na putu efikasne saradnje između policijskih tijela različitih država u realizaciji međunarodnih potraga za osobama osumnjičenim ili optuženim za kršenja međunarodnog humanitarnog prava stoji niz prepreka. One se prevashodno odnose na princip zaštite suvereniteta, dileme u vezi političkog karaktera pojedinih inkriminacija, različita tumačenja principa važenja krivičnog zakonodavstva, pitanja slobode kretanja, azila i sl. U novije vrijeme se kao prepreka u ostvarenju saradnje u ovom području ističu i sporovi u vezi nastupanja tzv. materijalne pravosnažnosti (načelo *ne bis in idem* ili zabrana dvostrukog suđenja), u smislu vođenja paralelnih i istovremenih krivičnih postupaka za ova krivična djela pred sudskim tijelima dvije ili više država.

U tom smislu, u radu će se analizirati uloga Interpola u ostvarenju međunarodne policijske saradnje u području međunarodne potražne djelatnosti, sa posebnim osvrtom na analizu pravnih instrumenata koji uređuju potragu u predmetima kršenja međunarodnog humanitarnog prava. Cilj rada je da se opiše djelatnost, organizacija i mehanizmi djelovanja Interpola u ostvarenju međunarodne policijske saradnje i da se objasni njegova uloga u poduzimanju međunarodnih potraga i izručenja u predmetima kršenja međunarodnog humanitarnog prava. Iz rečenog neposredno proizlazi da su predmet analiza: (a) odredbe Statuta Interpola koje uređuju njegov pravni položaj u ostvarenju međunarodne policijske saradnje, sa posebnim osvrtom na odredbe koje se odnose na poduzimanje međunarodnih potraga, (b) materijalno-pravne odredbe iz domena međunarodnog krivičnog prava na koje se odnosi ovaj vid saradnje (tačnije u odnosu na koja krivična djela se ona ostvaruje), i (c) proceduralne odredbe koje uređuju angažman Interpola u ovom području (pod kojim uslovima i na koji način se realizira međunarodna potraga). Osnovna hipoteza ovog rada je da su intenzivnom razvoju međunarodne potražne djelatnosti u predmetima kršenja međunarodnog humanitarnog prava znatno doprinijeli opći civilizacijski razvoj, pojava novih izvora međunarodnog krivičnog prava (prije svega statutâ *ad hoc* i stalnih međunarodnih sudskih tijela) i sve intenzivnija međunarodna policijska saradnja u suzbijanju svih ostalih (transnacionalnih) krivičnih djela.

⁴ Međutim, treba znati da je potreba za saradnjom policijskih tijela različitih država u području potražne djelatnosti egzistirala znatno prije sklapanja ovih ugovora. Tu činjenicu je u svojim radovima naglašavao i istaknuti profesor kriminologije Franz Von List, koji je 1893. godine tvrdio kako kriminalne grupe slobodno djeluju na području nekoliko država Evrope, uključujući Njemačku, Austriju, Francusku i Veliku Britaniju. U svojim radovima je isticao da „postoji očigledan nesrazmjer između multinacionalnih aktivnosti počinitelja krivičnih djela i provincijskih orijentacija nacionalnih policijskih tijela” (Andreas & Nadelmann, 2006, s. 79).

Osnovne djelatnosti i organizacija Interpolu

Univerzalnu ulogu u međunarodnoj policijskoj saradnji ima Međunarodna organizacija kriminalističke policije (Interpol).⁵ Njegov statut nije međunarodna konvencija u užem smislu riječi, jer ne zahtijeva ratifikaciju u državama članicama (Degan & Pavišić, 2005, s. 370). Sadržajem odredbi statuta Interpolu precizirano je da je cilj rada ove organizacije osiguravanje i unapređenje uzajmne saradnje između tijela kriminalističke policije u skladu sa njihovim nacionalnim propisima, uvažavajući odredbe Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, te uspostava i razvoj institucija koje mogu djelotvorno pridonositi prevenciji i suzbijanju zločina i krivičnih djela općeg kriminaliteta.⁶ Kao međunarodna policijska organizacija, Interpol pruža jedinstvene ali još uvijek ograničene funkcije, održavajući međunarodnu mrežu saradnje koja se isključivo zasniva na participaciji država članica, uslijed čega mu se ne može pripisati status supranacionalnog policijskog tijela (Deflem & McDonough, 2010, s. 140). Rad Interpolu je usmjeren na: (a) javnu sigurnost i terorizam, (b) organizirani kriminalitet, (c) nezakonitu proizvodnju i stavljanje u promet opojnih droga, (d) krijumčarenje oružja, (e) trgovinu ljudima, (f) pranje novca, (g) finansijski i visokotehnološki kriminalitet i (h) korupciju.

Statutom organizacije je uređena organizacijska struktura Interpolu.⁷ Organizacija ima dva međupovezana upravljačka tijela: (a) Generalnu skupštinu i (b) Izvršni komitet. Generalna Skupština je Interpolovo najviše upravljačko tijelo, sastaje se jednom godišnje a čine je delegati koji predstavljaju države članice (jedan delegat predstavlja svaku državu članicu). Skupština donosi sve važne odluke vezane za politiku rada organizacije, resurse, radne metode, finansije, aktivnosti i programe.⁸ Generalna skupština u svom radu donosi rezolucije i odluke. Prve se donose u formi pravila ili preporuka, nisu pravno obavezujuće i samo utiču na formiranje politika rada država članica. To je iz razloga što Interpol nema nadležnosti nad radom svojih članica. Odluke se donose u slučajevima prijema novih članica, izbora članova upravljačkih tijela, usvajanja godišnjeg programa rada i određivanja mjesta održavanja svake naredne sjednice Generalne skupštine.

⁵ Zvanični akronim i naziv organizacije je: (a) OIPC. (fr. *Organisation internationale de police criminelle*) odnosno (b) ICPO (eng. *International Criminal Police Organization*).

⁶ Statut Interpol-a, čl. 2. Statut i Opća pravila rada Međunarodne organizacije kriminalističke policije Interpol su usvojeni od strane Generalne skupštine na njenoj 25 sjednici u Beču 1956. godine. Prema podacima iz 2004. godine Interpol je bio druga po veličini međunarodna organizacija u svijetu (nakon UN-a), uzme li se u obzir broj država članica (Haberfeld & McDonald, 2005). U ovom trenutku Interpol ima 188 država članica.

⁷ Statut Interpol-a, čl. 5.

⁸ Statutom Interpolu je predviđeno da Generalna skupština, između ostalog, odlučuje o prijemu novih članica, usvaja amandmane na statut organizacije, usvaja godišnji program aktivnosti, bira članove upravljačkih tijela Interpolu (Predsjednika organizacije, Generalnog sekretara), usvaja rezolucije i iznosi preporuke državama članicama, te donosi finansijske smjernice za rad organizacije. Statut Interpolu, čl. 8.

Izvršni Komitet čini 13 članova i bira ga Generalna Skupština Interpol-a.⁹ Zadaća Izvršnog komiteta je da nadgleda provedbu odluka Generalne skupštine i nadzire rad Generalnog sekretara.¹⁰

Generalni sekretarijat Interpol-a je ključno tijelo organizacije koje je operativno 24 sata tokom cijele godine. Na čelu Generalnog sekretarijata se nalazi Generalni sekretar Interpol-a.¹¹ Generalni sekretar Interpol-a se bira odlukom Generalne skupštine na period od pet godina.¹² Ovlašten je da organizira rad Sekretarijata i njegovih regionalnih ureda, upravlja budžetom, osigurava adekvatno izvršenje poslova iz nadležnosti Sekretarijata i izvršenje odluka Generalne skupštine i Izvršnog komiteta.¹³

U organizacionoj strukturi Interpol-a se nalaze i nacionalni centralni birovi. Svaka država članica ima biro Interpol-a kojeg čine nacionalni policijski službenici. Ovo tijelo je nacionalna kontakt tačka za komunikaciju sa Generalnim sekretarijatom, regionalnim uredima i drugim državama članicama koje traže pomoć u prekograničnim istragama, lociranju i pronalasku lica za kojima se traga. Zadaci nacionalnih centralnih birova su: (a) prikupljanje i distribucija podataka koji su važni za međunarodni kriminalitet, (b) osiguranje pristupa policijskim radnjama koje su započete od drugog nacionalnog centralnog biroa, (c) prihvatanje inostranih zahtjeva te dostava odgovora na njih, kao i (d) dostava zahtjeva nacionalne policije stranim nacionalnim uredima.¹⁴ Svaka država članica samostalno određuje policijsku organizaciju unutar koje će organizaciono biti smješten njen nacionalni centralni

⁹ Na čelu se nalazi predsjedavajući Interpol-a sa tri zamjenika i devet delegata koji predstavljaju četiri regiona u svijetu. Predsjedavajući organizacije se bira na mandat od četiri godine a ostali članovi na period od tri godine. Na temelju odluke iz 1964. godine sastav Izvršnog komiteta Interpol-a treba odražavati geografsku rasprostranjenost država članica. Tako je odredbom Statuta predviđeno da svi članovi Izvršnog komiteta moraju biti iz različitih država. Statut Interpol-a, čl. 15.

¹⁰ Statut Interpol-a, čl. 22.

¹¹ Prema odredbama Statuta, zadaci Generalnog sekretarijata su: (a) provođenje odluka Generalne skupštine i Izvršnog komiteta, (b) centralizacija aktivnosti iz nadležnosti organizacije u suzbijanju općeg kriminaliteta, (c) tehnička i informatička centralizacija aktivnosti, (d) osiguranje efikasnog rada organizacije, (e) održavanje kontakata sa nacionalnim tijelima, kada se radi o pitanjima provedbe potraga za osobama putem nacionalnih centralnih birova, (f) publiciranje značajnih informacija, (g) organiziranje i prezentiranje aktivnosti sekretarijata na sjednicama Generalne skupštine i Izvršnog komiteta, (h) sačinjavanje godišnjeg programa rada koji treba dobiti saglasnost Generalne skupštine i Izvršnog komiteta, te (i) održavanje direktne i trajne komunikacije sa predsjedavajućim organizacije. Vid. Statut Interpol-a, čl. 26.

¹² Statut Interpol-a, čl. 28.

¹³ Službenici iz više od 80 zemalja rade u ovom tijelu, a u službenoj upotrebi su engleski, francuski, arapski i španski jezik. Sekretarijat ima šest regionalnih ureda (Argentina, Obala Slonovače, El Salvador, Kenija, Tajland i Zimbabve), te oficira za vezu pri UN-u u New Yorku.

¹⁴ Kako bi se unaprijedio rad NCB-a u državama članicama, Generalna skupština Interpol-a je svojom rezolucijom AG-2004-RES-13, donijetoj na 73 zasjedanju u Cancunu, usvojila revidirane standarde rada Nacionalnih centralnih ureda.

biro.¹⁵ Ova tijela na nacionalnom nivou uglavnom imaju ulogu posrednika u razmjeni informacija između nacionalnih policijskih tijela i mreže Interpolu.¹⁶

Generalno govoreći, Interpol svoju djelatnost ostvaruje putem četiri vrste usluga koje pruža nacionalnim policijama: (a) pružanje globalne policijske komunikacijske podrške na zajedničkoj platformi, (b) operativna podrška u vezi baza podataka (imena, otisci papilarnih linija, DNK profili, ukradeni predmeti, putne isprave, otuđena motorna vozila, umjetnine i dr.), (c) usluge operativne policijske podrške i (d) obuka i razvoj. Ciljevi Interpolu jesu uspostavljanje i razvijanje opsežne međusobne policijske saradnje u okvirima nacionalnih propisa te izrada smjernica djelovanja nacionalnih policija. Djelatnost obuhvata tijela države koja imaju ovlasti kriminalističke policije (Degan & Pavišić, 2005). Prvu svoju funkciju (komunikacijska podrška) Interpol ostvaruje putem svog informacijskog sistema. Razmjena informacija između nacionalnih centralnih biroa i same organizacije se vrši na principima brzine i sigurnosti informacija, koristeći se savremenim tehnološkim sredstvima.¹⁷ Funkciju operativne podrške Interpol ostvaruje održavanjem baza podataka, koje su, između ostalog, značajne i za realiziranje međunarodnih potraga za osobama osumnjičenim ili optuženim za kršenja međunarodnog humanitarnog prava. To se posebno odnosi na tzv. *Abecednu automatsku bazu podataka* (eng. *Automated Search Facility [ASF] Nominal*), koja omogućava pretraživanje podataka o osobama koje se potražuju na međunarodnom nivou odnosno osoba koje se vode kao nestale. Nacionalnim centralnim biroima su putem ove baze podataka na raspolaganju podaci o kriminalnoj karijeri neke osobe, informacije o raspisanoj potjernici za tom osobom, fotografije, otisci papilarnih linija, informacije o mogućnostima izručenja i sl. Poseban značaj za efikasno poduzimanje međunarodnih potraga imaju i tzv. *baza podataka elektronskih obavijesti* (eng. *Electronic Notices*), koja omogućava nacionalnim biroima Interpolu da, u hitnim slučajevima, raspišu obavijest elektronskim putem sa čijim sadržajem se odmah upoznaju sve države članice, te tzv. *baza podataka otisaka papilarnih linija i drugih*

¹⁵ Pored toga, države članice samostalno biraju osoblje u nacionalnom centralnom birou, visinu budžeta i intenzitet saradnje u Interpolovom komunikacijskom sistemu. Iz ove činjenice slijede i razlike u veličini, obimu poslova i blagovremenosti u razmjeni informacija i obavljanju drugih poslova iz domena nacionalnih centralnih biroa. Vid. Statut Interpolu, čl. 32.

¹⁶ U organizacionoj strukturi Interpolu se nalaze i savjetnici (eksperti) koji imaju isključivo savjetodavnu ulogu. Njih može imenovati Izvršni komitet uz potvrdu Generalne skupštine Interpolu. Savjetnici se biraju iz reda stručnjaka koji imaju svjetsku reputaciju u području rada Interpolu. Njihov angažman je ograničen na obavljanje isključivo savjetodavnih poslova. Rad Interpolu se finansira putem godišnjih članarina koje plaćaju sve države članice. Iznos članarine za svaku državu članicu se određuje prema kriteriju iznosa njihovog nacionalnog bruto proizvoda.

¹⁷ Razmjena elektronskih informacija unutar mreže Interpolu je započeta 1992. godine, uvođenjem komunikacijskog sistema pod nazivom X.400. Tokom 1998. godine Interpol je počeo sa upotrebom kriminalističkog informacionog sistema (eng. *Criminal Information System /ICIS/*) i sa njim povezanim bazama podataka. Interpol je uvođenjem novog informacionog sistema pod nazivom I-24/7 (koji se temelji na Internet tehnologiji) značajno unaprijedio pristup vlastitim bazama podataka. Sistem I-24/7 je postao operativan tokom 2002. godine, državama članicama omogućava neprekidnu mogućnost pristupa bazama podataka koje se nalaze u sjedištu organizacije (Durmaz, 2005).

biometrijskih podataka (eng. *Fingerprint, Facial & Smt Database*) koja, primjenom sistema automatske identifikacije otisaka papilarnih linija (AFIS), omogućava nacionalnim centralnim biroima brzu pretragu nespornih otisaka papilarnih linija koje se nalaze u elektronskom obliku u ovoj bazi podataka.¹⁸

S druge strane, funkciju operativne policijske podrške nacionalnim centralnim biroima i regionalnim centrima, Interpol ostvaruje u odnosu na sljedeća područja prioriteta: (a) obavijesti o raspisanim potjernicama, (b) javna sigurnost i terorizam, (c) opojne droge i organizirani kriminalitet, (d) trgovina ljudima, te (e) finansijski i kompjuterski kriminalitet. Za analizu uloge Interpol u ostvarenju međunarodne potrage u predmetima kršenja međunarodnog humanitarnog prava od posebnog su značaja obavijesti o raspisivanju međunarodnih potjernica za osobama osumnjičenim ili osuđenim za ta djela.

Međunarodne potrage kao ključna djelatnost Interpol

Interpol je od samog svog osnivanja dosta pažnje posvećivao lociranju i lišavanju slobode osoba za kojima su bile raspisane međunarodne potjernice.¹⁹ Kako bi se osigurala što efikasnija realizacija međunarodnih potraga, Interpol je u organizacijskom smislu, osnivanjem posebne jedinice za istraživanje pronalaska bjegunaca, povećao vlastite kapacitete u ovom području.²⁰ Ovu veoma značajnu funkciju organizacija ostvaruje putem sistema obavijesti, odnosno elektronskom difuzijom obavještenja koja sadrže podatke o identitetu, odnosno, informacije o sudskoj odluci kojom se ta osoba potražuje.²¹ Obavijesti Interpol se raspisuju za osobe koje se traže zbog počinjenja teških krivičnih djela, nestale osobe, neidentifikovana tijela, moguće prijetnje i *modus operandi* počinitelja krivičnih djela. Ovu svoju funkciju Interpol tehnički ostvaruje putem Generalnog

¹⁸ Druge baze podataka koje održava Interpol su: (1) *Baza podataka o otuđenim i izgubljenim putnim ispravama* (eng. *ASF-Stolen Travel Document*), (2) *Baza podataka otuđenih motornih vozila* (eng. *ASF-Stolen Vehicles*), (3) *Baza podataka DNK profila* (eng. *DNA Database and Gateway*), i (4) *Baza podataka otuđenih umjetnina i kulturnih dobara* (eng. *Stolen Works of Art Database*)

¹⁹ Interesantno je primijetiti da se u odredbama statuta Interpol izričito ne uređuje oblast međunarodnih potraga. Međutim, prilikom određivanja nadležnosti Generalnog sekretarijata, Statutom se navodi da će ovo tijelo Interpol, između ostalog, održavati kontakte sa nacionalnim i međunarodnim tijelima kada pitanja povezana sa pronalaskom kriminalnih lica trebaju biti rješavana putem nacionalnih centralnih biroa. Vid. Statut Interpol, čl. 26., st. 1., tač. (e).

²⁰ Njen zadatak je da, putem proaktivnog i sistematskog pristupa, pruži državama članicama pomoć u pogledu: (a) istražne podrške tekućim međunarodnim potragama za osobama s ciljem njihovog lociranja i hapšenja, (b) koordinacijom i unapređenjem međunarodne saradnje u području potražne djelatnosti za osobama, (c) prikupljanjem i širenjem znanja o najboljim praksama i znanjima eksperata, te (d) provođenjem i koordinacijom relevantnih istraživanja i održavanjem centralne tačke za dostupnost informacija povezanih sa traganjem za osobama.

²¹ Međunarodna komisija kriminalističke policije je u periodu 1923-1946 godina funkciju potrage za osobama za kojima su raspisane potjernice prvobitno ostvarivala objavljivanjem potjernica u svom časopisu "Međunarodna javna sigurnost". Sistem obavijesti koji se trenutno koristi je uveden u upotrebu 1946. godine.

sekretarijata koji permanentno omogućava državama članicama pristup automatskim bazama koje sadrže podatke o osobama za kojima se traga. Procedura raspisivanja obavijesti o osobama za kojima je raspisana potjernica obuhvata provjeru od strane Generalnog sekretarijata da li je obavijest u skladu sa statutom organizacije (posebno odredbama koje predviđaju političku neutralnost). Ako se potvrdi da je raspisivanje obavijesti u skladu sa statutom Interpolu, obavijest se elektronskim putem raspisuje na četiri službena jezika organizacije. Ove obavijesti su klasificirane prema specifičnim područjima na koja se odnose i označene su određenim bojama (Durmaz, 2005). Za realizaciju međunarodnih potraga su, svakako, najznačajnije „crvene obavijesti” Interpolu (eng. *Red Notice*, fr. *Notices Rouges*) kojima se zahtjeva lišavanje slobode osobe za koju je od strane Suda donesena odluka o raspisivanju međunarodne potjernice. Ova obavijest se raspisuje radi lišavanja slobode i izručenja takve osobe. Sud koji je donio odluku o raspisivanju međunarodne potjernice osobu može tražiti radi vođenja krivičnog postupka ili radi izvršenja krivične presude. Također, u sistemu obavijesti Interpolu postoje i druge vrste obavještenja koje su označene na drugi način radi unificiranog postupanja u državama članicama.²²

Kao posebna vrsta obavještenja se izdvajaju tzv. difuzne poruke (eng. *“diffusion message”*) kojima se zahtjeva pomoć u pronalasku neke osobe koja se sumnjiči za počinjenje krivičnog djela, odnosno, kojom se traži privremeno zadržavanje te osobe radi okončanja priprema za početak postupka izručenja. Ona se još nazivaju i cirkulacije, upućuju se mimo Generalnog sekretarijata, dakle direktno između dvije ili više država članica (što je stvar diskrecije države koja upućuje difuznu obavijest), i njima se distribuiraju informacije o međunarodnim bjeguncima ili se traži određena vrsta pomoći (Fooner, 1989, s. 155). Drugim riječima, ova vrsta obavještenja se upućuje prije crvene obavijesti ili u hitnim slučajevima. Difuzne poruke sadržavaju sve podatke kao i crvene obavijesti. Jedina razlika u odnosu na “klasičnu” crvenu obavijest jeste što difuzna obavijest sadrži ograničene identifikacijske podatke.

²² To su (1) *plave obavijesti Interpolu* (eng. *Blue Notice*) koje se odnose na prikupljanje dodatnih informacija o identitetu određenih osoba ili njihovim kriminalnim aktivnostima, (2) *zelene obavijesti Interpolu* (eng. *Green Notice*), one sadrže upozorenja i kriminalističko-obavještajne podatke (saznanja) o osobama za koje se vjeruje da bi mogla počiniti slična krivična djela u drugim državama. Važno je istaći da Generalni sekretarijat Interpolu može samostalno izdati ovu vrstu obavijesti, (3) *žute obavijesti Interpolu* (eng. *Yellow Notice*) kojima se zahtjeva pomoć u pronalasku nestalih osoba odnosno njihovoj identifikaciji, (4) *crne obavijesti Interpolu* (eng. *Black Notice*) koje su namijenjene identifikaciji nepoznatih leševa, (5) *narandžaste obavijesti Interpolu* (eng. *Orange Notice*) koje služe pružanju informacija nacionalnim policijskim tijelima, javnim službama i drugim međunarodnim organizacijama o skrivenom oružju, eksplozivnim napravama i drugim opasnim predmetima. Na kraju, *posebne obavijesti Interpolu i Vijeća sigurnosti UN-a* (eng. *INTERPOL-United Nations Security Council Special Notices*) su se počele objavljivati tokom 2005. godine u odnosu na osobe i druge pravne subjekte za koje se vjeruje da su povezani sa terorističkom mrežom “*Al-Qaida*” i pokretom talibana u Afganistanu. Ova vrsta obavijesti ima za cilj informisati nacionalna tijela za provođenje zakona da su određene osobe pod sankcijama UN-a (što uključuje oduzimanje imovine, zabranu putovanja, zabranu nabavljanja oružja i dr.). Pravni osnov za uvođenje posebnih obavijesti u sistem obavijesti Interpolu predstavljaju rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a br. 1617 (2005) i Generalne skupštine Interpolu, br. AG-2005-RES-05.

Nacionalni centralni biroi se odlučuju za raspisivanje ove vrste obavijesti kada pokušavaju prikupiti sve materijale potrebne za raspisivanje crvene obavijesti (fotografije, otisci papliranih linija) ili kada ciljano upućuju svoj zahtjev u pojedinu državu ili područje, sa zahtjevom za pružanjem pomoći. Ipak, treba imati na umu da se prilikom raspisivanja difuznih obavijesti moraju poštovati interna pravila organizacije, tačnije Generalnog sekretarijata Interpolu.²³ Bez obzira o kojoj vrsti obavijesti se radi, one se distribuiraju putem komunikacijskog sistema organizacije (I-24/7) uz davanje prioriteta obavijestima koje se odnose na terorizam (koje moraju biti raspisane u roku od 72 sata). Na taj način automatskim pretraživanjem baza podataka države članice mogu u vrlo kratkom roku doći u posjed informacije da li je za nekom osobom raspisana jedna od Interpolovih obavijesti. Pored toga, Interpol objavljuje crvene obavijesti i na svojoj internet stranici.²⁴

Međunarodne potrage Interpolu u predmetima izručenja za kršenja međunarodnog humanitarnog prava

Na ovom mjestu treba istaći činjenicu da je uloga policije, pa samim tim i Interpolu u predmetima izručenja tehnički periferna ali istovremeno i krucijalna za efikasnost, odnosno, uspjeh tih postupaka (Fooner, 1989). To je slučaj i u odnosu na krivična djela iz područja međunarodnog humanitarnog prava, gdje se Interpol u pojavljuje isključivo kao mehanizam posredovanja u postupcima izručenja osoba osumnjičenih ili osuđenih za predmetna djela. Takav stav je, načelno, zauzet i u međunarodnim ugovorima koji uređuju izručenje.²⁵ Isto tako, treba istaći činjenicu

²³ Tu se najprije misli na pravila kojima je uređena procedura poduzimanja međunarodnih potraga za osobama, odnosno, pravila koja uređuju modalitete razmjene informacija putem Interpolu. Radi se o sljedećim dokumentima: (1) Pravila o obradi informacija u svrhe međunarodne policijske saradnje (eng. *Rules on the processing of information for the purposes of international police co-operation*) koja su usvojena Rezolucijom Generalne Skupštine Interpolu AG-2003-RES-04, (2) Provedbena pravila za pravila o obradi informacija u svrhe međunarodne policijske saradnje (eng. *Implementing Rules for the Rules on the processing of information for the purposes of international police co-operation*) usvojena Rezolucijom Generalne Skupštine Interpolu AG-2007-RES-09, i (3) Pravila kojima se uređuje pristup međuvladinim organizacijama telekomunikacijskim mrežama i bazama podataka Interpolu (eng. *Rules governing access by an intergovernmental organization to the Interpol telecommunications network and data-bases*) koje je usvojila Generalna Skupština Interpolu svojom Rezolucijom AG-2001-RES-08.

²⁴ S tim u vezi treba spomenuti da je Generalna skupština Interpolu, svojom rezolucijom AG-2008-RES-05, usvojenom na 77 zasjedanju u St. Petersburgu, poticajno djelovala na države članice da u skladu sa Pravilima obrade informacija za potrebe međunarodne policijske saradnje javno objavljuju podatke iz crvenih obavijesti (koje se odnose na osobe za kojima je raspisana međunarodna potjernica).

²⁵ Tako na primjer, Konvencija vijeća Evrope o izručenju iz 1957 (ETS 24), predviđa da se zahtjev za privremenim lišenjem slobode, u pravilu dostavlja diplomatskim putem nadležnim organima države u kojoj se nalazi tražena osoba ili direktno putem pošte ili telegrafom, odnosno, putem Međunarodne organizacije kriminalističke policije-Interpol (čl.16., st. 3). Prema ovom izvoru, privremeno lišenje slobode se može prekinuti ako u roku od 18 dana nakon lišenja slobode, država koja traži izručenje nije dostavila svoj zahtjev i potrebnu dokumentaciju. Opći je maksimum trajanja ove mjere 40 dana od trenutka lišenja slobode. Isto tako Ujedinjene nacije su kroz Model ugovora o izručenju iz 1990., predvidjele da se zahtjev za privremenim zadržavanjem tražene osobe podnosi za vrijeme dok se ne dostavi zahtjev za izručenje. Takav zahtjev se dostavlja pismeno ili telegrafski putem mehanizama Međunarodne organizacije kriminalističke policije- Interpol (čl. 9., st.1). S druge strane, Commonwealth

da je u slučajevima kršenja međunarodnog humanitarnog prava poduzimanje (međunarodne) potrage i provođenje postupaka izručenja, uslijed neminovnih političkih konotacija, situacija još složenija što svakako utiče na efikasnost međunarodne saradnje u ovom području. Naime, neke od endemičkih slabosti međunarodnog krivičnog pravosuđa se odnose na ovisnost o politici i nedostatak efikasnih međunarodnih institucija, čime se bez saradnje i podrške suverenih država ne može osigurati prisustvo osumnjičenih osoba, pribaviti potrebni dokazi te izvršavati izrečene osude (Damaška, 2008). Uslijed takvog stanja, mehanizmi međunarodne policijske saradnje postaju nužno sredstvo kojima se omogućava provođenje multilateralnih ugovora o izručenju u tzv. "inicijalnoj fazi ekstradicije", tačnije pronalasku, lišenju slobode i predaji sudskim tijelima osobâ čije izručenje se traži.

Iako se to često misli drugačije, važno je istaći da se Interpol dugi niz godina nakon osnivanja nije bavio predmetima kršenja međunarodnog humanitarnog prava. Naime, isključenje angažmana Interpola u suzbijanju krivičnih djela ratnih zločina i teških povreda međunarodnog humanitarnog prava bilo je evidentno u dužem vremenskom periodu. I pored teških slučajeva kršenja međunarodnog prava iz domena ratnih zločina, Interpol je zadržao svoj indiferentan stav. Nakon okončanja Drugog svjetskog rata održano je više sudskih procesa za ratne zločine ali je i tada Interpol ostao po strani. Zvaničnici organizacije su to tumačili opredjeljenjem da je genocid krivično djelo u funkciji ostvarivanja političkih ciljeva država i vlada, što eliminiše učešće Interpola koji je bio nadležan samo u slučajevima pojedinačne krivične odgovornosti (Nešković, 2005). Tako je Komisija zauzela jednu vrstu neutralnog stava i suzdržavala se od uplitanja u slučajeve koji su imali političku, religioznu ili rasnu pozadinu. Ova ideja je tokom 1948 godine pretočena u tekst statuta Komisije. Nekoliko godina kasnije (tačnije 1956 godine) ova odredba je postala sastavni novog statuta Interpola. Prema toj odredbi, Interpol isključuje primjenu svojih pravila saradnje u predmetima političke, vojne, vjerske i rasne naravi.²⁶ Usvojeno pravilo se podjednako odnosi na rad Generalnog sekretarijata i nacionalnih centralnih biroa. Re- interpretaciju odredbe statuta kojom se zadržava politička neutralnost Interpola je dala Generalna skupština kroz svoje tri rezolucije iz 1951., 1984. i 1994. godine.²⁷ Ove rezolucije su zapravo donesene pod pritiskom

scheme za predaju traženih počinitelja krivičnih djela predviđa određivanje privremenog zadržavanja osobe za kojom postoji odgovarajuća obavijest Interpola (čl. 4., st.1). Na kraju, neki od bilateralnih ugovora o izručenju predviđaju slanje zahtjeva za privremenim zadržavanjem osobe čije izručenje se traži putem mehanizama Interpola. Tipičan primjer su Ugovor o izručenju između Kanade i Francuske iz 1988., odnosno, Ugovor o izručenju između Francuske i Australije 1988.

²⁶ Statut Interpola, čl.3.

²⁷ Radi se o sljedećim rezolucijama: (1) AGN/20/RES/14 donesena na 20. zasjedanju Generalne skupštine Interpola u Lisabonu, kojom se države članice pozivaju da ne upućuju zahtjeve za saradnju ukoliko je očigledno da se radi o krivičnim djelima predominantno političkog, rasnog ili religijskog karaktera, (2) AGN/53/RES/7 donesena na 53. zasjedanju Generalne skupštine Interpola u Luksemburgu, kojom su predložena pravila postupanja po pitanju primjene čl. 3 Statuta ove organizacije, i (3) AGN/63/RES/9 donesena na 63. zasjedanju Generalne skupštine Interpola u Rimu, kojom se pozvalo na preispitivanje primjene čl. 3. Statuta Interpola u kontekstu teških kršenja međunarodnog humanitarnog prava.

brojnih terorističkih događaja koji su se dešavali u svijetu i teških kršenja međunarodnog humanitarnog prava. Pored toga, u vrijeme njihovog donošenja se pojavljuju prvi međunarodni ugovori o krivičnopravnoj saradnji koji predviđaju mogućnost izručenja osoba osumnjičenih za počinjenje politički motiviranih krivičnih djela.²⁸ U odnosu na klauzulu političke neutralnosti, Interpol u svakom konkretnom slučaju vrši provjeru pojedinačnih zahtjeva za saradnju koji dolaze ispred država članica i utvrđuje njihovu usklađenost sa relevantnim odredbama statuta. U slučajevima kada Generalni sekretarijat uvidi da se radi o zahtjevima za saradnju koji su suprotni odredbama statuta Interpolu države članice imaju pravo da takve zahtjeve upućuju putem drugih kanala međunarodne krivičnopravne pomoći. Prilikom određivanja političke prirode događaja povodom kojeg se zahtjeva saradnja Generalni sekretarijat ima diskreciono pravo da vrši ove ocjene.

Ovakvo stanje je bilo prisutno sve do sredine 1990-tih godina kada dolazi do re-interpretacije odredbi statuta Interpolu u pravcu isključenja krivičnih djela genocida, ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti iz kataloga političkih delikata koja su obuhvaćena odredbama Statuta o političkoj neutralnosti organizacije. Uloga Interpolu u pružanju međunarodne policijske saradnje kod slučajeva ratnih zločina prepoznata je osnivanjem Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju. Nakon stravičnih zločina tokom ratnih sukoba na području Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Kosova, koji su kulminirali počinjenjem krivičnog djela genocida na prostoru Srebrenice, osnovan je Tribunal koji je imao zadaću kažnjavanja osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjenja na području bivše Jugoslavije od početka 1991. godine. Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija je svojom rezolucijom 827. od 25. maja 1993. godine uspostavilo ovo sudsko tijelo. Uz ovu rezoluciju je prihvaćen izvještaj Generalnog sekretara UN-a kojem je pridodat Statut ovog Tribunala. Rezolucija o osnivanju Tribunala je donesena na osnovu glave VII. Povelje UN-a temeljem čega njegov Statut pravno obavezuje sve države članice (Degan & Pavišić, 2005, s. 400). S obzirom da je Tribunal osnovan rezolucijom UN-a sve države članice su imale obavezu pružati pomoć i ostvarivati saradnju potrebnu za njegovo efikasno funkcionisanje. Ovakva obaveza za države članice proizlazi iz statuta Tribunala. Odredbe statuta predviđaju obavezu država da sarađuju sa Tribunalom u istrazi i vođenju krivičnog postupka protiv osoba optuženih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava.²⁹ U odnosu na sadržaj saradnje koju su države članice UN-a dužne, bez nepotrebnog odgađanja, pružiti sudskom vijeću Tribunala, treba reći da se ona sastoji (ali ne ograničava) na: (a) identifikaciju i utvrđivanje boravišta osoba, (b) uzimanje iskaza i

²⁸ Kao najvažniji izvor međunarodnog prava u području suzbijanja zločina genocida, Konvencija UN-a o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948. u čl. 7. ne priznaje ovom krivičnom djelu politički karakter, te se ova odredba obavezno primjenjuje u postupcima izručenja za ovo djelo. S druge strane, isključenje političkog značenja za pojedine kategorije međunarodnih zločina (genocid, ratni zločini i zločini protiv civilnog stanovništva prema Ženevskim konvencijama iz 1949.) je predviđeno u čl. 1. Dopunskog protokola iz 1975. uz Konvenciju Vijeća Evrope o izručenju.

²⁹ Statut Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju, čl. 29. st.1.

pronalaženje dokaza, (c) pribavljanje dokumenata, (d) lišavanje slobode i zadržavanje osoba i (e) sprovođenje ili predaju optuženih osoba Međunarodnom tribunalu. Akt koji obavezuje države članice na saradnju sa tribunalom može biti zahtjev za pomoć ili nalog izdat od sudskog vijeća.³⁰ Katalog inkriminacija za koje je nadležan tribunal, odnosno, povodom kojih se ostvaruje saradnja, je također sadržan u statutu ovog sudskog tijela. Radi se o sljedećim djelima: (a) teške povrede Ženevskih konvencija iz 1949., (b) povrede ratnog prava i običaja ratovanja, (c) zločini protiv čovječnosti, i (d) genocid.³¹ U tom smislu, aktualna određenja međunarodnog krivičnog prava, polaze od toga da ono ima dva ključna izvora: (a) zakoni i običaji ratovanja, i (b) zločini protiv čovječnosti i genocid. Značajan sastojak koji ovdje nedostaje je, svakako, zločin agresije (Niemann, 2005, s. 204). Kako su statutom Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju, kasnije i statutima drugih međunarodnih sudskih tijela, taksativno pobrojana pojedinačna djela za čije procesuiranje su ona nadležna, onda se sa relativnom lakoćom može zaključiti šta čini materijalno-pravni okvir za međunarodnu policijsku saradnju putem Interpola u predmetima kršenja međunarodnog humanitarnog prava.

S tim u vezi je evidentno da sadržaj saradnje koju predviđa statut tribunala za bivšu Jugoslaviju i drugih međunarodnih sudskih tijela nužno obuhvata i saradnju između nacionalnih policijskih tijela država članica UN-a. Najpodesniji način ostvarivanja ove saradnje je bio putem postojećih mehanizama saradnje unutar Interpola. Na temelju takvog stanja, Generalna skupština Interpola je na svom zasjedanju 1994. godine u Rimu usvojila dva veoma važna dokumenta. Radi se o Izvještaju Generalne skupštine o posljedicama osnivanja Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju i Rezoluciji generalne Skupštine (5/94) pod nazivom „*Primjena člana 3. statuta u kontekstu teških povreda normi međunarodnog humanitarnog prava*”. U smislu usvojenih akata, Interpolu je omogućeno angažovanje u slučajevima provedbe naloga za lišenje slobode koji izdaje sudija Tribunala, odnosno, koje izdaju sudovi zemalja članica, postupajući pri tom u skladu sa odredbama vlastitog nacionalnog zakonodavstva.³² Ovo praktično znači da su u slučajevima kada nalog izdaje tribunal, države obavezne pružiti pomoć i saradnju, dok se u svim drugim situacijama traženja pomoći od drugih država članica, pružanje saradnje cijeni u odnosu na norme nacionalnog zakonodavstva. Može se reći da ovako postavljen okvir za saradnju putem Interpola u ovim predmetima ide u pravcu zaštite principa suvereniteta država članica (što je inače jedan od ključnih principa funkcionisanja Interpola). S tim u vezi, treba dodati da se saradnja u okviru Interpola u slučajevima kršenja normi međunarodnog humanitarnog prava, za koje je nadležan Tribunal (nešto kasnije i druga međunarodna sudska tijela), temelji na poštivanju suvereniteta država, reafirmaciji teorije predominacije, utvrđivanju pojedinačne

³⁰ Statut Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju, čl. 29. st. 2., tač. a-e.

³¹ Statut Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju, čl. 2-5.

³² Iako je odredbama statuta Tribunala predviđeno da je on neposredno nadređen nacionalnim sudovima on ipak može odlučiti da ustupi pojedinačni predmet nacionalnom sudu neke države kada smatra da će postupak pred njime biti nepristrasan i neovisan (Pravilo o postupku i dokazima Tribunalu, 11bis.).

krivične odgovornosti i određivanju tzv. zone sukoba kao mjesta izvršenja zločina (Babović, 1997). Iako je prvobitna rezolucija generalne skupštine Interpolu precizirala saradnju sa tribunalom za bivšu Jugoslaviju, kasniji razvoj u ovom području je prema istim principima proširio angažman Interpolu i u pogledu drugih međunarodnih sudskih tijela. Radi se najprije o međunarodnom tribunalu koji se bavi suđenjima za ratne zločine počinjenje na prostoru Ruande, te posebnim, mješovitim sudovima (Siera Leone), odnosno tribunalima (Liban), kao i stalnom Međunarodnom krivičnom sudu, čiji Glavni tužitelj može, na temelju sporazuma o saradnji, zahtijevati od Interpolu raspisivanje obavijesti.³³ Iz ovoga se indirektno može zaključiti da međunarodna sudska tijela imaju primarnu nadležnost za suđenja u predmetima kršenja međunarodnog humanitarnog prava. Međutim, na ovom mjestu treba razjasniti jednu vrlo važnu dilemu koja se odnosi na to da li se međunarodne potrage i predaja osoba koje se traže na osnovu naloga *ad hoc* krivičnih tribunalâ i stalnog međunarodnog krivičnog suda, imaju smatrati izručenjem (ekstradicijom)? Neka teorijska stanovišta u vezi sa ovim pitanjem smatraju da se radi o drugim institutima, različitim od izručenja u smislu međunarodnog krivičnog prava (Pavišić, 2006, s. 535).³⁴

Na ovaj način je, između ostalog, stvoren i provedbeni mehanizam za sveobuhvatnu primjenu načela univerzalnog važenja krivičnog zakonodavstva. Ono se u teoriji krivičnog prava označava kao načelo univerzalnosti, odnosno, kozmopolitsko ili načelo svjetskog krivičnog prava, prema kojem se može suditi strancima koji u inostranstvu počinu krivična djela na štetu strane države ili stranca. Ono je motivirano potrebom solidarnosti među državama u suzbijanju teških zločina (Pavišić, Grozdanić & Veić, 2007, s. 71).³⁵ Intenziviranje međunarodne saradnje posredstvom Interpolu, u području pronalaska, lišenja slobode i izručenja osoba

³³ Sporazum o saradnji između Ureda tužioca Međunarodnog krivičnog suda i Interpolu, čl. 4. Inače, Generalna skupština Interpolu je svojom rezolucijom AG-2004-RES-16, usvojenoj na 73 zasjedanju u Cancunu, ovlastila Generalnog sekretara da zaključi sporazum o saradnji sa Međunarodnim krivičnim sudom.

³⁴ Takav stav je načelno zauzet i u Zakonu o međunarodnoj krivičnopravnoj pomoći u krivičnim stvarima (Službeni glasnik BiH, br. 53/09). Naime, u poglavlju koji uređuje izručenje osumnjičenih, okrivljenih i osuđenih stranaca iz BiH je propisano da se predaja lica protiv kojih se vodi krivični postupak pred međunarodnim krivičnim sudovima uređuje posebnim zakonom (čl. 32., st. 2). U tom smislu Vid. Zakon o primjeni Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda i saradnji sa međunarodnim krivičnim sudom (Službeni glasnik BiH, br. 84/09).

³⁵ Inače, radi se o vrlo kontroverznom principu važenja krivičnog zakonodavstva, koji se neovisno od državljanstva, državnog teritorija, i drugih važnijih državnih interesa, isključivo bazira na prirodi krivičnog djela. U teoriji postoje dva osnovna oblika univerzalnog važenja krivičnog zakonodavstva: (a) apsolutni univerzalitet i (b) relativni princip univerzaliteta. Prvi se odnosi na one države čije krivično zakonodavstvo se primjenjuje na počinitelje određenih krivičnih djela bez obzira na činjenicu da li se ta osoba nalazi na njihovom teritoriju, dok se relativno značenje ovog principa odnosi na one države čije krivično zakonodavstvo se prema ovom principu primjenjuje na počinitelje krivičnih djela samo u onim slučajevima ako se oni zateku na njihovom teritoriju (Höpfel & Angermaier, 2005, s. 315). Ovaj princip je po svojoj prirodi supsidijaran (primjenjuje se u situacijama koje nisu obuhvaćene ostalim principima), uvjetovan je identitetom norme, visinom zapriječene kazne, i eventualno zaticanjem stranca na vlastitom teritoriju uz istovremeno postojanje prepreka za izručenje (Zlatarić & Damaška, 1966, s. 342).

optuženih pred Međunarodnim krivičnim tribunalima za bivšu Jugoslaviju, odnosno, Ruandu, je zahtijevano i posebnom rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a.³⁶

U novonastalim okolnostima i u relativno kratkom roku, pred Interpolom se se pojavio veći broj zahtjeva za raspisivanjem crvenih obavijesti u odnosu na osobe za kojima su raspisane potjernice od strane međunarodnih tribunala i nacionalnih sudskih tijela za krivična djela genocida, ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti. Uslijed takvog stanja, Generalna skupština Interpola je tokom 2004. godine donijela rezoluciju kojom je odobren intenzivniji angažman ove organizacije u istraživanju i procesuiranju krivičnih djela genocida, ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti.³⁷ Donošenje rezolucije je, između ostalog, bilo motivirano ranijim usvajanjem niza dokumenata kojima se omogućava saradnja Interpola sa drugim međunarodnim krivičnim tribunalima različitim od onoga koji je nadležan za suđenja za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije, posebnim, mješovitim sudovima i tribunalima za Sierra Leone i Liban, posebnim tijelima UN-a kojima se uvodi protektorat na određenim područjima (poput UNMIK), te činjenicom da su pojedine države uspostavile posebna tijela za istraživanje i procesuiranje predmeta ratnih zločina počinjenih na vlastitom ali i teritoriju drugih država.³⁸ Ovom rezolucijom Interpola se potvrđuje opredjeljenje da se kroz efikasnu međunarodnu saradnju koja se treba odvijati u okvirima normi međunarodnog prava, počinitelji ratnih zločina izvedu pred lice pravde. Isto tako, ovim dokumentom se pozivaju države članice da sarađuju uzajamno ali i sa drugim međunarodnim organizacijama, međunarodnim krivičnim tribunalima i nevladinim organizacijama, sa ciljem sprečavanja genocida, ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti, odnosno, radi istraživanja i procesuiranja osoba osumnjičenih za počinjenje ovih krivičnih djela. Kako bi se ona efektivno provodila u praksi, rezolucijom je stavljeno u obavezu Generalnom sekretarijatu da pomaže državama članicama u ovom području, te da o njezinom sadržaju upozna Ujedinjene nacije i druge međunarodne organizacije.

Međutim, nekoliko godina nakon što je stvoren pravni osnov za značajniji angažman Interpola u predmetima međunarodnih potraga sa ciljem izručenja

³⁶ Vid. Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a S/RES/1503 (2003).

³⁷ Radi se o rezoluciji AG-2004-RES-17, koja je usvojena na 73 zasjedanju Generalne skupštine Interpola u Cancunu, kojom se omogućava intenzivnija podrška Interpola u istragama i procesuiranju krivičnih djela genocida, ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti.

³⁸ Generalna skupština je svojom rezolucijom AGN/66/RES/10, usvojenoj na 66 zasjedanju u New Delhiju, omogućila saradnju Interpola sa Međunarodnim krivičnim tribunalom za Ruandu. Jednu deceniju kasnije, Generalna skupština Interpola na svojoj 76 sjednici u Marrakeshu, donosi rezoluciju AG-2007-RES-13, kojom traži od Generalnog sekretarijata dodatni angažman u traganju za osobama optuženim pred ovim tribunalom. Isto tako, rezolucijom AG-2003-RES-08, usvojenom na 72 zasjedanju Generalne skupštine u Bendiromu, dato je ovlaštenje Generalnom sekretaru Interpola da zaključi ugovor o saradnji sa Specijalnim sudom za Sierra Leone. Takvo ovlaštenje je rezolucijom AG-2009-RES-10, usvojenom na 78 zasjedanju Generalne skupštine u Singapuru, dato i u pravcu zaključivanja sporazuma o saradnji sa Specijalnim tribunalom za Liban. Na kraju, Generalna skupština Interpola je svojom rezolucijom AG-2002-RES-10, donesenoj na 71 zasjedanju u Yaoundeu, dala ovlaštenje Generalnom sekretaru da zaključi memorandum o razumijevanju sa Misijom Ujedinjenih naroda na Kosovu (UNMIK).

osoba odgovornih za kršenja međunarodnog humanitarnog prava, u praksi se pojavio problem sve učestalijih sporova između pojedinih država u pogledu pritužbi prema Generalnom sekretarijatu da se radi o politički motiviranim zahtjevima za raspisivanjem (najčešće) crvenih obavijesti, što je na izvjestan način moglo ugroziti političku neutralnost organizacije. U tom smislu, posebnom obliku političkog progona, kroz zloupotrebu sistema međunarodnih potraga Interpolu, bili su izloženi državljani Bosne i Hercegovine, što su u svojim judikatima konstatovala i pojedina sudska tijela u Evropi.³⁹ Kako bi se prevazišao ovaj problem, Izvršni komitet Interpolu je sredinom 2009. godine usvojio (privremena) interna pravila prema kojima će se saradnja i raspisivanje obavijesti (bez preciznog određenja koje vrste obavijesti) u predmetima genocida, ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti nastaviti onda kada njihovo raspisivanje traže međunarodna sudska tijela. S druge strane, ovim pravilima se uvodi mogućnost zabrane raspisivanja obavijesti kada to zahtjevaju države članice. Uvjet koji se traži za obustavu postupka raspisivanja obavijesti je da se država na čijeg državljanina se takav zahtjev odnosi protivi zahtjevu za raspisivanjem obavijesti. Uzimajući u obzir sadržaj i suštinu novih internih pravila Interpolu, Generalni sekretarijat i države članice su iznijeli svoja mišljenja koji su skupa objedinjeni u tekst rezolucije koju je Generalna skupština Interpolu usvojila krajem 2010. godine.⁴⁰ Ovim dokumentom se, između ostalog, podstiču države članice da nastave saradnju u predmetima traganja za počiniteljima krivičnih djela genocida, ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti koristeći se mehanizmima Interpolu, uz pridržavanje određenih ograničenja koja su sadržana u tekstu rezolucije. Ona se najprije odnose na vremenski period njezine primjene. Tako je jasno određeno da će se ova pravila primjenjivati isključivo na nove zahtjeve za raspisivanjem obavijesti, odnosno, primjena rezolucije počinje od dana njezinog usvajanja. Nadalje, postavljena ograničenja se tiču i međunarodnog statusa subjekata koji zahtijevaju raspisivanje takvih obavijesti kao i državljanstva osoba na koje se ti zahtjevi odnose. Ukoliko se radi o obavijestima koje se trebaju raspisati na temelju zahtjeva međunarodnih sudskih tijela ili tijela uspostavljenih odlukama Vijeća sigurnosti UN-a, takvi zahtjevi će se bezuslovno realizirati putem postojećih mehanizama Interpolu. S druge strane, ukoliko se radi o zahtjevima koji dolaze od drugih država članica, a koji se ne odnose na njihove državljane, takvi zahtjevi će se odobravati samo u slučajevima kada država, na čijeg državljanina se odnosi zahtjev za raspisivanjem obavijesti, nakon dobivenog obavještenja od Generalnog sekretarijata, nije iskazala svoje protivljenje. Ovim je uveden dodatni

³⁹ Vid. presudu Magistratskog suda grada Westminstera od 27.VII.2010., u slučaju Vlada Republike Srbije protiv Dr. Ejupa Ganića. Postupajući sudac u tom predmetu je našao dovoljno dokaza za uvjerenje da je zahtjev Republike Srbije za izručenjem Dr. Ganića, zbog navodnih kršenja Ženevskih konvencija, suprotan čl. 81 Zakona o ekstradiciji iz 2003. (eng. *Extradition Act*), kojim se zabranjuje izručenje ukoliko je zahtjev motiviran rasnom, religijskom ili nacionalnom pripadnošću optuženika, odnosno njegovim političkim mišljenjima.

⁴⁰ Rezolucija Generalne skupštine Interpolu po oznakom AG-2010-RES-10, usvojena na 79 zasjedanju u Dohi, njome se uređuje saradnja po pitanju novih zahtjeva koji se odnose na krivična djela genocida, ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti.

kontrolni mehanizam koji po prvi put stavlja države članice u poziciju odlučivanja o političkom karakteru zahtjeva za raspisivanjem obavijesti Interpolu.⁴¹

Zaključak

Na temelju iznesenog se može izvesti zaključak kako je u posljednjih nekoliko decenija sistem međunarodnog krivičnog pravosuđa u predmetima kršenja međunarodnog humanitarnog prava značajno evoluirao. Primarni razlog takvom stanju je svakako uspostava *ad hoc* krivičnih tribunala i Stalnog krivičnog suda koji imaju historijski važan zadatak procesuiranja i sprečavanja kršenja međunarodnog humanitarnog prava. Upravo je ta činjenica imala znatan uticaj na promjenu stajališta Interpolu o političkoj neutralnosti ove organizacije u pogledu posredovanja prilikom međunarodnih potraga za osobama osumnjičenim ili osuđenim za počinjenje ovih djela. Može se reći kako je ova okolnost, na neki način, dala potrebni legitimitet Interpolu da se značajnije angažuje u ovim predmetima. Iako je očigledno da su mehanizmi kojima raspolaže ova organizacija jako značajni, ne treba izgubiti iz vida činjenicu da ona i dalje ima ograničenu ulogu kada su u pitanju postupci izručenja, što je slučaj i kod predmeta kršenja međunarodnog humanitarnog prava. Gledano sa stanovišta sadržaja saradnje u ovim predmetima, Interpolova uloga u ostvarenju funkcije progona osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava, isključivo je važna u području raspisivanja objava o izdatim potjernicama za ovim osobama, razmjeni informacija o njihovom kretanju i boravku, podacima o vrsti putnih isprava koje koriste, finansijskim sredstvima koja su im na raspolaganju tokom izbjegavanja lišenja slobode, osobama koje im pomažu prilikom bijega itd. Ipak, potencijal kojim Interpol raspolaže u smislu broja država članica, informacionog sistema, brzine i relativno jednostavnih mehanizama saradnje su, nesumnjivo, nužan uslov ostvarenja kozmopolitskog načela u progonu svih odgovornih pojedinaca za kršenja međunarodnog humanitarnog prava.

Međutim, opravdano je bilo očekivati da će pojedine države iskoristiti novonastale okolnosti u cilju realizacije svojih političkih interesa, čemu su posebno podložne one države koje su aktivno sudjelovale u međunarodnim oružanim sukobima unutar kojih su počinjena najteža djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom. Kako bi zadržao svoj dignitet, i političku neutralnost, Interpol je nakon relativno kratkog perioda stvorio pouzdan kontrolni mehanizam putem rezolucije iz Dohe (2010) koji će, izvjesno je, biti efikasan u svim budućim slučajevima raspisivanja crvenih obavijesti u predmetima kršenja međunarodnog

⁴¹ Isto tako, rezolucijom se države članice pozivaju da nastave saradnju u ovom području, koristeći se *inter alia* mehanizmima Interpolu (dakle države mogu zasnivati saradnju i na drugim ugovorenim modalitetima) uz puno pridržavanja novih pravila saradnje. Na kraju, tekst rezolucije obavezuje Generalni sekretarijat Interpolu da nastavi sa posredovanjem prilikom realizacije zahtjeva za raspisivanjem obavijesti uz dodatnu obavezu donošenja internih procedura kojima će se uskladiti postupanje država članica sa novim pravilima.

humanitarnog prava. Što se tiče ranije raspisanih obavijesti, koje su eventualno motivirane političkim razlozima, očekivati je da se ovaj problem riješi na samom izvoru, dakle u onim državama koje su zbog političkih motiva raspisivale obavijesti Interpolu. Osim toga, važno je naglasiti da se u sadržaju spomenute rezolucije govori o obavijestima, bez posebne naznake o tome na koji oblik (boju) obavijesti Interpolu se ona pojedinačno odnosi. To praktično znači da su ovim dokumentom obuhvaćene sve obavijesti Interpolu, uključujući i tzv. „difuzne” obavijesti koje se inače šalju mimo Generalnog sekretarijata organizacije. One su ujedno bile i glavno sredstvo zloupotreba sistema međunarodnih potraga putem Interpolu.

Na kraju, može se sa sigurnošću zaključiti kako se na ovom stepenu razvoja međunarodne saradnje u suzbijanju zločina genocida, ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti: (a) potvrdila primarna nadležnost međunarodnih sudskih tijela (*ad hoc* tribunala i Međunarodnog krivičnog suda) u predmetima krivičnog gonjenja osoba osumnjičenih ili optuženih za kršenja međunarodnog humanitarnog prava, (b) osigurao kontinuitet međunarodne pravosudne i policijske saradnje u području poduzimanja međunarodnih potraga i provođenja postupaka izručenja za ova krivična djela, (c) otklonile mogućnosti zloupotreba i pogoršanja političkih odnosa između pojedinih država članica, te (d) zadržala politički neutralna pozicija Interpolu.

Literatura

1. Andreas, P. & Nadelmann, E. (2006). *Policing the Globe—Criminalisation and Crime Control in International Relations*. New York: Oxford University Press;
2. Babović, B. (1997). *Policija u svjetskom poretku*. Beograd: Nea.
3. Damaška, M. (2008). Pravi ciljevi međunarodnog kaznenog pravosuđa. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 15(1), 13-33.
4. Deflem, M. & McDonough, S. (2010). *International Law Enforcement Organizations*. u: Kethineni, S. (ur.), *Comparative and International Policing, Justice, and Transnational Crime* (s. 127-148). Durham: Carolina Academic Press.
5. Deflem, M. (2005). „Wild Beast Without Nationality” The Uncertain Origins of Interpol, 1898-1910. u: Reichel, P. (ur.), *Handbook of Transnational Crime and Justice* (s. 275-285). New York: Sage Publications.
6. Degan, Đ. & Pavišić, B. (2005). *Međunarodno kazneno pravo*. Rijeka: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci.
7. Degan, Đ., Pavišić, B. & Beširević, V. (2011). *Međunarodno i transnacionalno krivično pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union & Službeni glasnik.
8. Durmaz, H. (2005). *International police cooperation as a response to transnational organized crime in Europe: improvements in extradition*, neobjavljeni magistarski rad, odbranjen na University of Texas, dostupno na

http://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc4883/m1/1/high_res_d/the_sis.pdf, datum pristupa: 24.III.2011.

9. Fooner, M. (1989). *Interpol: issues in world crime and international criminal justice*. New York: Plenum Press.
10. Gerspacher, N. (2005). *The Roles of International Police Cooperation Organizations (Beyond Mandates, Toward Unintended Roles)*. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 13(3), 413-434.
11. Haberfeld, M. & McDonald H. W. (2005). *International Cooperation in Policing*. u: Reichel, P. (ur.), *Handbook of Transnational Crime and Justice* (s. 286-309). New York: Sage Publications.
12. Höpfel, F. & Angermaier, C. (2005). *Adjudicating International Crimes*. u: Reichel, P. (ur.), *Handbook of Transnational Crime and Justice* (s. 310-345). New York: Sage Publications.
13. Joutsen, M. (2005). *International Instruments on Cooperation in Responding to Transnational Crime*. u: Reichel, P. (ur.), *Handbook of Transnational Crime and Justice* (s. 255-274). New York: Sage Publications.
14. Krapac, D. (2006). *Međunarodna kaznenopravna pomoć (Uvod u teoriju međunarodne kaznenopravne pomoći, Komentar zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima, Zbirka međunarodnih ugovora Republike Hrvatske o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima)*. Zagreb: Narodne novine;
15. Krivokapić, V. (2008). *Uvod u kriminalistiku*. Beograd: Nade design & Narodno delo.
16. Nešković, S. (2005). *Međunarodna policijska saradnja*. *Bezbednost*, 5(1), 754-769;
17. Niemann, G. (2005). *War crimes, Crimes Against Humanity, and Genocide in International Criminal Law*. u: Reichel, P. (ur.), *Handbook of Transnational Crime and Justice* (s. 204-229). New York: Sage Publications.
18. Pavišić, B., Grozdanić V. & Veić, P. (2007). *Komentar kaznenog zakona- treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje*. Zagreb: Narodne novine.
19. Pavišić, B., Modly, D. & Veić, P. (2006). *Kriminalistika-knjiga prva (treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje)*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
20. Pavišić, B. (2006). *Kazneno pravo Vijeća Evrope (izvori, komentari, praksa)*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
21. Weisheit, R. (2010). *War Crimes: International Response to Genocide*. u: Kethineni, S. (ur.), *Comparative and International Policing, Justice, and Transnational Crime* (s. 269-293). Durham: Carolina Academic Press.
22. Zlatarić, B. & Damaška, M. (1966). *Rječnik krivičnog prava i postupka*. Zagreb: Novinsko-izdavački, štamparski i birotehnički zavod.

Biografije

Eldan Mujanović je diplomirao, magistrirao i doktorirao na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu.

Trenutno je docent na katedri za kriminalistiku pomenutog Fakulteta. Autor je nekolicine naučnih i stručnih radova iz područja kriminalistike i kriminologije. Bio je angažovan na izradi studija koje se bave problematikom maloljetničkog prestupništva, korupcije, pranja novca, oduzimanja nezakonito stečene imovine i sl. Njegovo područje užeg interesovanja je međunarodna saradnja u suzbijanju kriminaliteta.

emujanovic@fknbih.edu

Samir Rizvo je diplomirao na Pravnom fakultetu, dok je naučni stepen magistra nauka stekao na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu. Posjeduje bogato iskustvo rada u organima unutrašnjih poslova gdje je obavljao najodgovornije rukovodne poslove. Trenutno obnaša dužnost pomoćnika ministra za međunarodnu saradnju i evropske integracije u Ministarstvu sigurnosti BiH. Od 2004. godine obavlja i dužnost Državnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalne migracije. Bio je član pregovaračkog tima BiH za Sporazum o stabilizaciju i pridruživanju sa Evropskom unijom, zadužen za poglavlje o pravosuđu i unutrašnjim poslovima. Rukovodio je pregovaračkim timom BiH sa EU o liberalizaciji viznog režima za državljane BiH.

samir.rizvo@msb.gov.ba